

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Макарова Марка Анатолійовича на дисертацію Городецької Марини Сергіївни «Предмет відання у кримінальному процесі», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 Право)

Актуальність теми дослідження обумовлюється проблемами встановлення та розмежування компетенції суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, що отримали новий поштовх у межах судово-правової реформи і зокрема реформи кримінальної юстиції.

Чітке розмежування предметів відання та повноважень між суб'єктами кримінального провадження є безперечною перевагою кримінальної процесуальної форми. Адже оптимальне розмежування компетенції органів державної влади, їх посадових осіб визначає можливість та ефективність виконання завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 КПК України.

Водночас достатньо часто у процесуальній науці та, як наслідок, у законотворчій практиці, спостерігається довільне, подекуди неузгоджене використання понять «компетенція», «предмет відання», «повноваження».

Разом із тим, саме компетенція є тією юридичною характеристикою, за допомогою якої точно фіксується становище певного органу/посадової особи в політико-правовому просторі. А її складові елементи, зокрема предмет відання та повноваження, дають змогу максимально чітко визначити правове положення конкретного органу/посадової особи як суб'єкта владних правовідносин.

При цьому, саме предмет відання, будучи, як справедливо зауважує дисертант, головною передумовою запровадження та подальшої діяльності суб'єктів кримінального провадження, а також однією з основних умов

забезпечення права особи на здійснення провадження «законним» суб'єктом (стор. 29 дисертації), виступає основою, базисом визначення функції конкретного органу/посадової особи, формування їх компетенції та відповідних повноважень.

Зв'язок предмета відання, з функціями, компетенцією і повноваженнями конкретного органу/посадової особи є нерозривним. У кримінальному процесі цей зв'язок забезпечує не лише дію засади законності, а й засади публічності, в основі якої лежать інтереси суспільства та держави, обумовлені взаємними правами, обов'язками та відповідальністю.

Необхідність забезпечення кожної функції, кожного повноваження засобами їх реалізації зумовлює доцільність з'ясування та визначення предметів відання різних суб'єктів кримінального провадження.

Тому отримання нових наукових результатів щодо сутності предмету відання у кримінальному процесі як структурного елемента кримінальної процесуальної компетенції, що є метою дисертаційного дослідження М.С. Городецької, є вкрай важливим та актуальним.

І у цьому аспекті дослідження поняття, структури та змісту предмета відання у кримінальному процесі, з'ясування його функціонального призначення, визначення обсягу та меж предмета відання, його матеріального та процесуального елементів, співвідношення з кримінальною процесуальною функцією та повноваженнями, з'ясування співвідношення предметів відання органів, що здійснюють кримінальне переслідування, а також органів, що здійснюють судовий контроль та правосуддя, здійснені М.С. Городецькою, безумовно є актуальними та мають неабияку теоретичну та практичну цінність.

Відзначаючи актуальність теми дисертації М.С. Городецької, слід вказати, що вона виконана відповідно до Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої рішенням загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 року: п. 1 «Вплив кримінально-правових наук на законодавство та практику боротьби зі злочинністю в Україні» розділу «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні», а також відповідно до теми науково-дослідної роботи Донецького державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС

(Операції об'єднаних сил)» (державний реєстраційний номер 0120U105580, період виконання – 2020–2024 рр.).

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Донецького юридичного інституту МВС України (протокол засідання від 31.03.2015 № 5).

Вивчення дисертації та наукових публікацій свідчить про логічну структуру роботи, що дало можливість дисертантці всебічно й повно дослідити задекларовану тему.

Здобувачем, з погляду опонента, правильно сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Вона продемонструвала знання сучасних наукових методів пізнання (с. 32–33 дисертації), засвідчила вміння їх правильного застосування, що позитивно відбилося на результатах дисертаційного дослідження, підтверджує його наукову обґрунтованість і новизну зроблених теоретичних висновків і сформульованих науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Результати дисертаційного дослідження М.С. Городецької є достатньо аргументованими, а тому і переконливими, вони одержані завдяки широкому використанню різноманітних методів наукового дослідження, аналізу нормативно-правових актів, у тому числі міжнародного характеру, рішень Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини у сфері правового регулювання кримінально-процесуальних відносин, наукових праць у галузі кримінального та кримінального процесуального права, а також міжнародного, адміністративного та цивільного права, психології, філософії тощо.

При написанні роботи автор проаналізувала достатню кількість джерел (440 найменувань), ґрунтовно та критично вивчила роботи не лише українських, а й зарубіжних учених, що дало змогу вирішити важливу наукову задачу, дати відповіді на актуальні й суттєві питання, сформулювати пропозиції та рекомендації з подальшого дослідження проблем удосконалення правового регулювання та реалізації предмета відання у кримінальному провадженні.

Достовірність і обґрунтованість зроблених у дисертації висновків, сформульованих пропозицій та рекомендацій забезпечується емпіричними

даними, зокрема результатами анкетування практичних працівників органів досудового розслідування, прокуратури, суду та адвокатів (всього опитано 337 осіб, з яких 182 – слідчі підрозділів досудового розслідування Національної поліції, 52 – прокурори, 47 – судді, 56 – адвокати), власним досвідом роботи авторки на посадах дізнавача та слідчого органів Національної поліції, а також посадах науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти України.

Підтвердженням достовірності наукових положень і висновків, викладених в дисертації, також є належна методологія дослідження. Виконана робота ґрунтується на використанні філософської (фундаментальної) методології: діалектичного методу пізнання реальної дійсності, антропологічного та аксіологічного підходів. Під час дослідження автором використовувалися й інші загальнонаукові та конкретнонаукові методи, зокрема історичний, структурно-функціональний, формально-логічний, порівняльно-правовий, метод логічного аналізу, індукції, дедукції, соціологічний, статистичний. Використання названих методів відбувалося системно у взаємозв'язку та взаємозалежності, що дозволило здійснити всебічне, повне та об'єктивне дослідження, досягти високого ступеня вірогідності наукових результатів.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність одержаних дисертанткою результатів, сформульованих висновків і пропозицій забезпечені завдяки використанню широкого кола наукових джерел, різноманітних методів наукового та практичного аналізу. Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети наукового пошуку є чіткими і зрозумілими та цілком відповідають загальним вимогам. Це дає підстави стверджувати, що мета, яку ставила перед собою дисертант, загалом нею досягнута, а завдання – виконані.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Робота М.С. Городецької є самостійним завершеним монографічним дослідженням, в якому наведені наукові положення, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему, яка має теоретичне та практичне значення для науки кримінального процесу, що виразилось в отриманні нових науково обґрунтованих результатів щодо предмета відання у кримінальному процесі.

Серед наукових положень та висновків, які характеризуються науковою

новизною, слід відзначити, зокрема такі:

- визначено, що предметом відання у кримінальному процесі є сукупність прав учасників кримінального провадження або осіб, які мають законний інтерес у кримінальному провадженні, на реалізацію яких можуть впливати під час правозастосовної діяльності суб'єкти, які ведуть кримінальний процес, використовуючи надані кримінальні процесуальні повноваження з метою виконання покладеної на них кримінальної процесуальної функції;

- встановлено, що структура предмета відання у кримінальному процесі складається з: генерального предмета відання; функціонального предмета відання; суб'єктного предмета відання, а його зміст становлять матеріальні та процесуальні права учасників кримінального провадження або осіб, які мають законний інтерес у кримінальному провадженні;

- визначено обсяг предмета відання, який являє собою сукупність прав учасників кримінального провадження або осіб, які мають законний інтерес у кримінальному провадженні, на реалізацію яких достатньо вплинути суб'єктам, що ведуть кримінальний процес, для виконання покладеної на них кримінальної процесуальної функції, а також його межі: загальні (генеральні), функціональні (змістовні), організаційно-процесуальні (темпоральні), організаційно-технічні (відомчі, внутрішньовідомчі, територіальні), монопроцесуальні межі (межі предмета відання під час окремого випадку кримінального провадження);

- удосконалено теоретичне положення щодо предмета відання слідчого судді. Зокрема, обґрунтовано, що предмет відання слідчого судді за територіальними межами під час оскарження особою дій суб'єктів, що ведуть кримінальний процес, має визначатися за місцем порушення права такої особи;

- дістало подальшого розвитку наукове положення щодо можливості оскарження підслідності під час досудового розслідування. Зокрема, запропоновано запровадження елемента загальноправового принципу естопель, який полягає у втраті учасниками права на оскарження підслідності в подальших стадіях кримінального процесу, якщо вони цим правом не скористалися на досудовому розслідуванні;

- дістало подальшого розвитку теоретичне положення стосовно «трансгалузевого» предмета відання Конституційного Суду України.

Зокрема, доведено, що «трансгалузовий» предмет відання Конституційного Суду відображається у кримінальному процесі через реалізацію права на конституційну скаргу учасників кримінального провадження, завдяки чому вони реалізують основоположне право, процедура реалізації якого не передбачена кримінальними процесуальними нормами або щодо реалізації якого створено перешкоди через неякісне врегулювання галузових кримінальних процесуальних прав;

– пропозиції щодо внесення змін та доповнень до ст.ст. 31, 37, 42, 128, 206, 236, 306 КПК України.

Практичне значення результатів дослідження.

Одержані автором результати дисертаційного дослідження можуть бути використані за різними напрямками правової діяльності.

Викладені дисертанткою в роботі положення, сформульовані нею висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– законотворчій роботі щодо унормування предмета відання у кримінальному процесі (лист до Верховної Ради України № 5192 від 24.12.2020 року);

– правозастосовній сфері (акт впровадження у діяльність Верховного Суду № 861/0/158-21 від 01.12.2021 року; акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України від 29.12.2021 року);

– освітньому процесі (акти впровадження у навчальний процес Донецького юридичного інституту МВС України від 10.12.2020 року, Національної академії внутрішніх справ від 28.10.2021 року, Національного університету «Одеська юридична академія» від 15.12.2021 року, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 22.02.2022 року);

– науково-дослідній діяльності для подальшого дослідження проблем удосконалення правового регулювання та реалізації предмета відання у кримінальному провадженні (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького юридичного інституту МВС України від 10.12.2020 року).

Дисертація має чітку структуру: складається зі вступу та чотирьох розділів, кожен з яких поділяється на відповідні підрозділи, залежно від висвітлених питань, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Розділ 1 «Сутність предмета відання у кримінальному процесі»

складається з п'яти підрозділів, в яких автор послідовно аналізує генезу наукових поглядів щодо предмета відання у кримінальному процесі; зміст та значення предмета відання у кримінальному процесі, його функціональне призначення, межі та обсяг (с. 40–201 дисертації).

Автором встановлено, що визначення предмета відання суб'єктів кримінального процесу в правових нормах відсутнє, а науковці, керуючись основними положеннями теорії кримінальної процесуальної компетенції, визначають предмет відання органів судочинства як: 1) суспільні, правові або кримінальні процесуальні відносини (залежно від суб'єкта, предмет відання якого досліджують); 2) кримінальну процесуальну діяльність; 3) додержання законів органами та посадовими особами.

З огляду на те, що на переконання дисертанта, правильний розподіл предмета відання у кримінальному процесі забезпечує здійснення кримінального судочинства судом, «встановленим законом», забезпечує доступ до правосуддя, а також сприяє ефективності провадження, підвищенню дієвості кримінальної процесуальної діяльності (с. 52–53 дисертації), нею досліджено зміст, значення предмета відання у кримінальному процесі, нею сформульовано його поняття, визначено функціональне призначення, межі та обсяг.

Розглядаючи загальний предмет відання як сферу публічних справ у системі кримінального процесу, що є вихідним елементом для кримінальних процесуальних функцій та предметів відання конкретних суб'єктів кримінального провадження, дисертант цілком виправдано визначає зовнішню структуру предмета відання, до якої включає: 1) генеральний предмет відання кримінального процесу; 2) функціональний предмет відання; 3) суб'єктний предмет відання (с. 56 дисертації).

Такий підхід дозволив авторові розглянути предмет дисертаційного дослідження крізь призму кримінально-процесуальної компетенції, кримінально-процесуальних функцій та повноважень як взаємопов'язаних елементів.

Розвиваючи теоретичні напрацювання щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи у кримінальному процесу, дисертант дійшла висновку, що предмет відання у кримінальному процесі є сукупністю прав осіб, які є учасниками кримінального провадження або мають законний

інтерес у кримінальному провадженні, на реалізацію яких можуть впливати суб'єкти, які ведуть кримінальний процес, під час правозастосовної діяльності (правозастосування), використовуючи надані кримінальні процесуальні повноваження для виконання покладеної на них кримінальної процесуальної функції (с. 87 дисертації).

У внутрішній системі предмета відання автором виділяються матеріальний та процесуальний елементи.

Відповідно, розглядаючи функціональне призначення предмета відання, дисертант функціональним призначенням матеріального елемента предмета відання небезпідставно визнає забезпечення спеціалізації суб'єктів провадження, тобто підвищення їх кваліфікації, а процесуального елемента – забезпечення ефективної організації кримінального процесу та зростання ефективності кримінальної процесуальної діяльності в цілому як певного виду праці (с. 122 – 123 дисертації).

Аналіз кримінальних процесуальних норм та практики їх застосування надав авторові достатні підстави для висновку про те, що предмет відання у кримінальному процесі визначається за такими межами: загальними (генеральними); функціональними (змістовними); організаційно-процесуальними (темпоральними); організаційно-технічними (відомчими, внутрішньовідомчими, територіальними); монопроцесуальними (межами предмета відання під час окремого випадку кримінального провадження).

Їх сукупність становить юрисдикційний режим суб'єкта, який веде кримінальний процес, а його дотримання є запорукою процесуальної дієздатності такого суб'єкта (його законності) стосовно здійснюваного кримінального провадження (с. 160–161 дисертації).

Слід підтримати позицію дисертанта щодо обсягу предмета відання та корелюючого зв'язку прав учасників кримінального провадження та повноважень суб'єктів, які ведуть кримінальний процес.

У розділі 2 «Співвідношення предмета відання з іншими категоріями кримінальної процесуальної компетенції» автором досліджено співвідношення елементів кримінальної процесуальної компетенції: предмета відання, кримінальної процесуальної функції та кримінальних процесуальних повноважень (с. 205–265 дисертації).

У цій частині роботи дисертантом вказується на те, що предмет відання як елемент системи кримінальної процесуальної компетенції не може

існувати автономно від інших елементів цієї системи.

Полемізуючи з рядом науковців, ґрунтуючись на нормах чинного КПК України, дисертант формулює предмет відання сторони обвинувачення, предмет відання судових органів, предмет відання інстанцій з перегляду судових рішень.

Так, до предмета відання органів обвинувачення для виконання їх кримінальної процесуальної функції автором віднесено лише реалізацію процедурних прав та часткову реалізацію кримінальних прав щодо первинної кваліфікації кримінального правопорушення, покладеного в основу обвинувачення (с. 220 дисертації).

Розглядаючи виконання функції правосуддя як передумову, до предмета відання судових органів автор відносить реалізацію у загальному вигляді необхідних для цього: матеріальних основоположних та кримінальних прав, процесуальних прав.

З урахуванням темпорального розподілу дисертант доходить висновку про те, що окремо кожен із суб'єктів органів правосуддя наділений специфічною частиною із загального функціонального предмета відання: слідчий суддя – у частині забезпечення матеріальних основоположних прав на досудовому розслідуванні; місцеві суди – у частині остаточної реалізації кримінального права та основоположного права на справедливий суд; суб'єкти судових інстанцій із перегляду судових рішень – у частині остаточної реалізації кримінального права та основоположного права на справедливий суд, але в частині права на оскарження судового рішення.

Окрема увага приділена дисертантом питанням функціональних еквівалентів та реалізації принципу субсидіарності до розподілу предметів відання на функціональному рівні між суб'єктами кримінального процесу.

Так, функціональними еквівалентами автор визнає компетенції тих суб'єктів кримінального судочинства, які можуть замінити суб'єкта у виконанні його функції.

Органи, об'єднані виконанням єдиної мети, здійсненням однакової кримінальної процесуальної функції, поділяються за повноваженнями та предметом відання. При цьому первинним є предмет відання, оскільки вже відносно нього встановлюються повноваження з огляду на те, якими засобами доцільно опрацювати цю частину предмета відання, щоб досягти поставленої мети, а саме: перетворити наданий предмет відання в кінцевий

продукт та виконати свою кримінальну процесуальну функцію.

Пристосовуючи принцип субсидіарності до розподілу предметів відання на функціональному рівні між суб'єктами кримінального процесу, автор цілком справедливо зауважує, що делегування повноважень та частини предмета відання від одного суб'єкта до іншого (наприклад від прокурора до слідчого або керівника органу досудового розслідування) має відбуватися лише в тій частині, у якій якомога ефективніше буде виконана покладена на них кримінальна процесуальна функція.

Це цілком обґрунтовує перевагу у здійсненні розслідування саме слідчим, а не прокурором чи керівником органу досудового розслідування, які самостійно долучаються до провадження лише в окремих випадках за певних умов.

Водночас на функціональному рівні під час досудового розслідування прокурор та органи розслідування опрацьовують один і той же предмет відання – предмет відання прокурора охоплює предмет відання органів розслідування. Проте здійснюють таке опрацювання різними засобами, оскільки наділені різними повноваженнями. Під час же судового провадження предмет відання щодо здійснення функції обвинувачення залишається під впливом прокурора.

Позитивної оцінки та схвалення заслуговує позиція автора щодо неможливості участі суду у процесі формулювання обвинувачення в будь-якій формі та суперечливості віднесення до предмета відання слідчого судді на досудовому розслідуванні питань реалізації кримінальних прав учасників провадження у вигляді оскарження повідомлення про підозру, внесення відомостей до ЄРДР, складення обвинувального акта (с. 214–215 дисертації).

У межах п. 2.2 автор досліджує співвідношення предмета відання та кримінальних процесуальних повноважень.

Дисертантом обґрунтоване вирішальне значення предмета відання щодо повноважень суб'єкта кримінального процесу, оскільки тільки визначеним набором повноважень можна вплинути на предмет відання з тим, щоб перетворити його в такий стан, якого вимагає кримінальна процесуальна функція (с. 232 дисертації).

Ґрунтуючись на положеннях засади публічності, автор доводить, що з метою впливу на предмет відання державні органи наділені повноваженнями, які зобов'язані застосовувати, а їх встановлення відбувається на рівні

розподілу функціонального предмета відання за організаційно-процесуальним критерієм.

Дисертант зауважує, що оскільки повноваження є процесуальною категорією, то визначаються вони під час процесуальної організації суб'єктів кримінального провадження. Надалі технічний розподіл предмета відання суб'єктів організаційно пов'язаний уже із застосуванням спеціалізації праці та на врегулювання повноважень не впливає.

Достатньо обґрунтованими є висновки автора щодо системи повноважень прокурора, завдяки яким він повністю може самостійно опрацьовувати предмет відання слідчого, дізнавача та оперативного працівника (с. 239 – 240 дисертації). Водночас нею доведено, що предмет відання, сфера публічних справ на досудовому розслідуванні зазнають впливу від прокурора, як і від керівника органу досудового розслідування, слідчого судді, через їх вплив на кримінальну процесуальну діяльність слідчого.

Позитивної оцінки та схвалення заслуговують і підходи автора щодо мінімального формалізму у визначенні процедури застосування повноважень, як категорії, стосовно якої (на відміну від кримінальної процесуальної функції та визначеного предмета відання) застосовна дискреція відповідних посадових осіб; надання дискреційності в застосуванні повноважень органами розслідування за умови дотримання певних доказових стандартів щодо захисту прав людини.

Окрема увага приділена дисертантом питанням умовного «корегування», «маніпулювання» посадовими особами опрацьовуваного в певний момент предмета відання.

Дослідивши національну судову практику та практику ЄСПЛ, автор наводить конкретні форми такого «корегування», а також формулює пропозиції щодо удосконалення окремих кримінальних процесуальних норм для їх запобігання.

У третьому розділі «Структура предмета відання у кримінальному процесі» автором досліджено матеріальний і процесуальний елементи предмета відання у кримінальному процесі (с. 268–338 дисертації).

У цій частині роботи дисертантом вказується на те, що матеріальний елемент предмета відання складається з: 1) кримінально-правового елемента – кримінальних прав, які виникли на підставі вчиненого

кримінального правопорушення, що реалізується «планово» і становить мету кримінального провадження; 2) основоположних прав людини, що реалізуються «незаплановано», у разі виникнення необхідності щодо їх реалізації в ході кримінального процесу, у вигляді попереднього або подальшого судового контролю.

Доводиться, що суб'єкти кримінального провадження під час правозастосування впливають на реалізацію кримінальних прав учасників, а також на реалізацію можливих інших супутніх прав учасників.

Це дало авторові підстави для висновку про певну спеціалізацію кримінальних прав та, відповідно, про спеціалізацію кримінальних норм, яка позначається на виокремленні специфічних спеціалізованих предметів відання, що є підставою для діяльності окремих спеціалізованих суб'єктів кримінального провадження (спеціалізація слідчих, прокурорів, суддів тощо), створення органів досудового розслідування (як окремих, так і в межах відомств), підслідність яких буде пов'язана з кримінальними правами, які виникли в результаті порушення основних прав (с. 271–273 дисертації).

Процесуальний елемент предмета відання визначається автором через реалізацію кримінальних процесуальних прав учасників кримінального провадження. Його функціональним призначенням визнано встановлення належного порядку кримінального провадження та забезпечення доступу до правосуддя, забезпечення можливості реалізувати матеріальні права (кримінальні та основоположні) у межах належної процедури.

Науково-теоретичною новизною та практичним значенням вирізняється і здійснений дисертантом розподіл процесуального елемента предмета відання у кримінальному процесі за темпоральними, територіальними та внутрішньовідомчими межами.

У четвертому розділі «Співвідношення предметів відання органів, що здійснюють кримінальне провадження» дисертант розглядає співвідношення предметів відання органів, що здійснюють кримінальне переслідування, а також співвідношення предметів відання органів, що здійснюють судовий контроль та правосуддя (с. 341–422 дисертації).

Дисертант вірно зазначає, що окремі предмети відання у кримінальному процесі спонукають до застосування диференційованої форми кримінального провадження та посилення процесуальних гарантій в окремих випадках (с. 344 дисертації).

Наявність відособленого предмета відання само собою не є достатньою підставою для запровадження нового суб'єкта – окремого державного органу.

З огляду на це, заслуговує підтримки позиція дисертанта щодо недоцільності регламентації у КПК України правового положення підрозділу дізнання, дізнавача та керівника органу дізнання, що є дублюванням регламентування діяльності суб'єктів досудового розслідування, яке повинно здійснюватися на рівні відомчих підзаконних нормативно-правових актів.

Теоретичне та практичне значення має сформульована автором пропозиція щодо застосування спеціалізації прокурорів з поділом їх предмета відання як за відомчими, так і за внутрішньовідомчими межами, а також створення ідентичних відділень з розслідування певних категорій кримінальних правопорушень в органах розслідування та в органах прокуратури, за якого процесуальні керівники постійно співпрацювали б з постійною групою слідчих (с. 377 дисертації).

Заслуговує підтримки позиція дисертанта щодо «трансгалузевого» або «надгалузевого» предмета відання Конституційного Суду України, який може проявлятися в різних юридичних процесах, у тому числі у кримінальному процесі (с. 389 дисертації).

Слід позитивно оцінити і здійснене автором дослідження предмета відання слідчого судді у контексті оскарження дій, рішень чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора, а також формулювання пропозиції щодо застосування правила «місця порушених прав», що сприятиме забезпеченню доступу людини до правосуддя.

У результаті проведеного дослідження здобувачем запропоновані та сформульовані пропозиції щодо удосконалення чинного КПК України в контексті розглядуваних у роботі питань.

Дисертаційну роботу завершують висновки, які узагальнюють напрацювання та наукові положення кожного з розділів. Вони дають цілісне уявлення про авторську концепцію та свідчать про розв'язання поставлених завдань.

У публікаціях здобувача достатньо відображені всі розділи дисертаційного дослідження.

Зроблені М.С. Городецькою наукові висновки мають вагому аргументацію, є належним чином обґрунтованими і характеризуються

високим рівнем достовірності. Крім розглянутих вище, в роботі містяться й інші положення, висновки, рекомендації, які в сукупності і забезпечують цілісність проведеного дослідження, результати якого апробовані на 23 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах та опубліковано в 60 наукових працях, серед яких 1 монографія, 24 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 10 статей у наукових періодичних виданнях інших держав (в тому числі 4 статті у виданнях, проіндексованих у наукометричній базі Web of Science Core Collection), 2 статті в іншому науковому виданні (с. 39 дисертації).

Оформлення дисертації відповідає усім вимогам, що пред'являються до цього виду робіт. Дисертація структурована відповідно плану. Стил викладення матеріалу відрізняється науковістю, логічністю, послідовністю.

Зміст дисертації свідчить про те, що автор виконала поставлене наукове завдання, показавши при цьому глибокі знання наукової літератури, чинного вітчизняного та зарубіжного законодавства, вміння їх всебічно аналізувати, переконливо обстоювати власну точку зору. У результаті вивчення дисертації академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації не виявлено.

Дисертація відповідає зазначеній спеціальності та спеціалізації: 081 Право; 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Визнаючи системність, цілісність і новизну дослідження М.С. Городецької, варто звернути увагу на його окремі положення, які викликають сумніви або потребують додаткового аргументування і можуть стати предметом наукової дискусії та подальшого вивчення досліджуваної проблеми. Зокрема:

1. У роботі зроблено важливий висновок щодо можливості безпідставного розширення генерального предмета відання у кримінальному процесі через надмірну криміналізацію (с. 129 дисертації).

З огляду на це, було б корисним сформулювати конкретні пропозиції щодо критеріїв «достатньої» криміналізації, підвищення рівня врахування висновків наукових досліджень у процесі криміналізації тощо, особливо з урахуванням тенденції до широкої криміналізації, що має місце останнім часом в Україні, зокрема в умовах воєнного стану.

2. На с. 207–209 дисертації автор пропонує запровадження альтернативних органів, які складуть конкуренцію професійним органам,

щодо здійснення кримінального провадження з метою підвищення його ефективності.

Така пропозиція, на мій погляд, потребує додаткового обґрунтування як з огляду на переважаючу публічність (а не приватність) вітчизняного кримінального процесу, так і з позиції можливості підвищення ефективності обвинувальної діяльності, здійснюваної альтернативними суб'єктами.

3. Погоджуючись із викладеною в роботі аргументацією того, що предмет відання, сфера публічних справ на досудовому розслідуванні зазнають впливу від прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого судді через їх вплив на кримінальну процесуальну діяльність слідчого, вважаю пропозицію щодо звуження прокурорських повноважень на досудовому розслідуванні та зосередження керівництва досудовим розслідуванням в руках керівника органу досудового розслідування (с. 247 дисертації) недостатньо обґрунтованою і суперечливою.

Це пов'язане з тим, що, по-перше, саме прокурор, на відміну від керівника органу досудового розслідування, здійснює конституційну функцію організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням (п. 2 ч. 2 ст. 131-1 Конституції України), відповідно обсяг предмета відання саме прокурора, а не керівника органу досудового розслідування, повністю відповідає предмету відання органів обвинувачення.

А, по-друге, така пропозиція не враховує того, що, як зазначає сама ж дисертант, прокурор здійснює керівництво досудовим розслідуванням не взагалі, а в конкретному кримінальному провадженні (с. 243 дисертації), відповідно делегування прокурором предмета відання керівнику органу досудового розслідування не може відбуватись з метою забезпечення ефективності діяльності всього слідчого підрозділу.

4. Розглядаючи безперечно важливі та актуальні проблемні питання визначення підслідності, дисертант, погоджуючись із запропонованою окремими вченими процедурою судового контролю за діяльністю з визначення підслідності під час досудового розслідування, робить висновок про те, що оскарження до слідчого судді створить умови для втручання незалежного суб'єкта – слідчого судді, який розгляне підстави для застосування правил підслідності (с. 365–366 дисертації).

Така пропозиція, на мій погляд, потребує додаткового обґрунтування, зокрема, з огляду на предмет відання слідчого судді, визначений дисертантом як реалізація основоположних прав учасників кримінального судочинства, не включаючи реалізацію кримінального права, яке виникло у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення (с. 214 дисертації).

5. На с. 376–378 дисертації автор аналізує питання розподілу предмета відання слідчих, прокурорів за внутрішньовідомчою спеціалізацією та територіальним критерієм. Дисертант, зокрема, зауважує, що пропонувані окремими авторами автоматичний розподіл кримінальних проваджень між слідчими та прокурорами на стадії досудового розслідування дозволить уникнути впливу керівників прокуратури та відомчого керівництва на етапі розподілу кримінального провадження, водночас така пропозиція не має значення для подальшого впливу на слідчого та процесуального керівника, оскільки ті залишаються у підпорядкуванні свого керівництва.

Проте, поза увагою авторки залишається те, що введення системи випадкового розподілу справ прокурорам на основі заздалегідь встановлених чітких і об'єктивних критеріїв, зокрема критерію спеціалізації, є рекомендацією GRECO (органу Ради Європи з антикорупційного моніторингу), що була надана Україні за результатами четвертого раунду оцінювання (звіт за результатами оцінки ухвалено на 76-му пленарному засіданні GRECO, 19–23 червня 2017 року, Страсбург) і яка до цього часу залишається невиконаною.

Водночас висловлені зауваження не торкаються загального концепту дослідження, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації і не знижують її високого наукового рівня та практичної цінності.

Вони переслідують мету запросити автора до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота М.С. Городецької на тему «Предмет відання у кримінальному процесі», подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, є цілісною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову проблему – розкриття сутності предмету відання у кримінальному

процесі як структурного елемента кримінальної процесуальної компетенції, що має суттєве значення для науки кримінального процесуального права.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів дисертація відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор – Городецька Марина Сергіївна, на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 Право).

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент
головний інспектор Департаменту
кадрового забезпечення
Національної поліції України
полковник поліції

«07» 06 2023

Марк МАКАРОВ

Заст. Нач.
Нач. Відд.
Нач. пол.
ДЛЯ
ДОВІДОК
Департамент кадрового забезпечення
Національної поліції України